

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง “การเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์กับวิธีสอนอ่านแบบปกติ” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ เป็นลำดับดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
3. ทฤษฎีการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
4. การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์
5. วิธีสอนอ่านแบบปกติ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2545 : 4 - 7) กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ โดยในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้มีการกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 5 สาระดังนี้

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 : การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความและเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่างๆอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของ ภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัยบุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 : เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทย อย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

สรุปได้ว่าหลักสูตรได้แบ่งสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยออกเป็น 5 สาระ คือ การอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด หลักการใช้ภาษาไทย วรรณคดีและ วรรณกรรม ในแต่ละสาระได้กำหนดมาตรฐานของสาระไว้อย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนมี ความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาไทยเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้แล้ว หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (กรมวิชาการ, 2544 : 2-7) ได้กำหนดคุณภาพของ ผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ผู้เรียนต้องมีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างดี
2. สามารถอ่าน เขียน ฟัง ดู และพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล และคิดเป็นระบบ
4. มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน การแสวงหาความรู้และใช้ภาษาในการพัฒนาตน และ สร้างสรรค์งานอาชีพ
5. ตระหนักในวัฒนธรรมการใช้ภาษา และความเป็นไทย ภูมิใจและชื่นชมในวรรณคดี และวรรณกรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนไทย
6. สามารถนำทักษะทางภาษามาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล
7. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และสร้างความสามัคคีในความเป็นไทย
8. มีคุณธรรมจริยธรรม มีวิสัยทัศน์ โลกทัศน์ที่กว้างไกล และลึกซึ้ง

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

การอ่านหนังสือมีหลายระดับ เช่น อ่านออก อ่านได้ อ่านเข้าใจเรื่อง สำหรับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านที่ผู้อ่านจะต้องใช้ความคิด สติปัญญาอย่างรอบคอบเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาจนสามารถพิจารณาวินิจฉัยและประเมินค่าสิ่งที่อ่านได้ โดยอาศัยหลักความจริงและเหตุผลในการพิจารณา ซึ่งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีดังนี้

ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

นักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านได้ให้ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

จอร์พันธ์ ภาณี (2550 : 15) ได้กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการอ่านที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ในการพิจารณาไตร่ตรองสิ่งที่อ่านอย่างถี่ถ้วนเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นการอ่านที่มีคุณค่า และเป็นเครื่องมือสำคัญในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์ (2550 : 98) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือการอ่านที่ใช้ปัญญาที่สามารถรู้หรือให้เหตุผลที่ถูกต้อง หรือกล่าวโดยรวบรัดได้ว่าเป็นการอ่านอย่างระมัดระวังตรวจตราหาเหตุผลที่นอกจากจะให้เกิดความรู้แล้วยังเกิดปัญญาในที่สุดด้วย

วิริยา วิริยารัมภะ (2549 : 32) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ โดยผู้อ่านสามารถจับใจความสำคัญ ตีความ ใช้สติปัญญาคิดหาเหตุผล และนำความรู้ตลอดจนประสบการณ์ของตนไปไตร่ตรองวิเคราะห์ แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น จากสิ่งที่อ่านโดยละเอียด เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจหรือประเมินค่าสิ่งที่อ่านได้

อนงค์ รุ่งแจ้ง และคนอื่นๆ (2547 : 1) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การอ่านที่ผู้อ่านนำเอาวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณมาใช้ในการรับสารจากการอ่าน ทั้งนี้เพื่อประเมินสิ่งที่อ่าน และตัดสินใจว่าสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอมีเหตุผลน่าเชื่อถือหรือไม่ เพียงใด การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะการอ่านขั้นสูงที่ผู้อ่านจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่อ่านเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์วิจารณ์ในขั้นสูงต่อไป ทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกของข้อมูลข่าวสารเช่นในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะจะช่วยให้ผู้อ่านรู้จักวิเคราะห์ ตรวจสอบ และเลือกรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล

สมิธ (Smith, 1963 อ้างถึงใน ประเสริฐศักดิ์ เหนียวไชยสง, 2546 : 9) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านขั้นสูงสุดของการอ่านอย่างมีความหมาย คือผู้อ่านจะต้องมีความเข้าใจในสิ่งที่เห็นเป็นตัวอักษร เป็นการอ่านด้วยการสืบสวนสอบสวน และมีความพอใจในการค้นหาความจริง

สุเมธ ทองไสย (2545 : 28) ได้ให้ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณคือ การอ่านที่ผู้อ่านมีความสามารถในการใช้ความคิดพิจารณาเหตุผล มีจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งที่ตนอ่านและสามารถเข้าใจความนึกคิด หรือความมุ่งหมายของผู้เขียน รวมทั้งรู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินภาษาที่ใช้ได้

มิลเลอร์ (Miller, 1977 : 189) ได้ให้ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการอ่านขั้นสูง ผู้อ่านจะต้องใช้ยุทธศาสตร์การคิด เพื่อประเมินค่าสิ่งที่อ่าน โดยอาศัยประสบการณ์ด้านการอ่าน และประสบการณ์เดิมของผู้อ่านเอง

ฮาฟเนอร์ (Hafner, 1977 :78) ให้ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะแสวงหาความเป็นจริงหรือความถูกต้อง จากสิ่งที่เขียนโดยอาศัยการตีความ การวิเคราะห์ และการลงความเห็นที่ถูกต้องจากความเห็นที่แตกต่างกัน

จากความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านระดับสูงที่ผู้อ่านต้องใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ในสิ่งที่อ่านว่ามีความถูกต้อง น่าเชื่อถือหรือไม่ ซึ่งประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

ความสำคัญ และความจำเป็นของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญต่อนักเรียนมาก นักเรียนสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน เพื่อปรับตัวให้ทันกับสังคมในยุคข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

วิริยา วิริยารัมภะ (2549 : 33) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญ เพราะช่วยทำให้ผู้อ่านได้ใช้ความคิดพิจารณาใคร่ครวญสิ่งที่อ่าน รู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน ทำให้ได้รับประโยชน์จากเรื่องที่อ่านอย่างสูงสุด และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้

สมันตา วีรกุล (2547 : 23) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญเพราะเป็นการอ่านที่พัฒนาความคิดทำให้รู้จักพิจารณาวิเคราะห์ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ประเมินค่าตัดสินข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้ว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อ โดยใช้เหตุผลประกอบการตัดสินทุกครั้ง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

อาจารย์ ชณะรัตน์ (2546 : 13) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อนักเรียน เพราะเป็นการฝึกให้รู้จักการใช้ความคิด ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และใช้สติปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองวิเคราะห์วิจารณ์ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ พัฒนาสติปัญญา และเพิ่มพูนประสบการณ์ตลอดจนพัฒนาความรู้ที่จะทำให้สามารถประเมินค่าจากสิ่งที่อ่านได้ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

เกสริน อิ่มเล็ก (2545 : 10) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญ เพราะเป็นการอ่านที่พัฒนาความคิดให้แตกฉาน ทำให้รู้จักพิจารณาถึงข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ไม่หลงเชื่อคำพูด และบุคคลหรือสิ่งใด ๆ นอกจากนี้ยังให้เหตุผลแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจึงช่วยพัฒนาคุณภาพของตน และบุคคลอื่นได้

จากความสำคัญของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณดังกล่าว จำเป็นที่ผู้อ่านจะต้องใช้วิจารณญาณที่ดีเพื่อช่วยให้การอ่านเกิดคุณค่ามากที่สุด ดังที่ ประเทิน มหาจันทร์ (2530 : 173 - 174 อ้างถึงใน สมันตา วีรกุล, 2547 : 24) กล่าวว่า ปัจจุบันการเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปอย่างกว้างขวาง ระบบสื่อสารมวลชนมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกวันนี้เป็นอันมาก การฝึกให้เด็กเพียงแต่อ่านหรือฟังเพื่อความเข้าใจนั้นยังไม่เป็นการเพียงพอ จะต้องให้เด็กรู้จักคิดหาเหตุผลควบคู่ไปกับการอ่านหรือการฟังทุกครั้ง ความก้าวหน้าในด้านการโฆษณาชวนเชื่อในยุคปัจจุบันมีมากจนคนส่วนใหญ่ตามไม่ทัน หากผู้อ่านหรือผู้ฟังไม่ได้ใช้ความคิดอย่างรอบคอบแล้วก็จะตกเป็นเหยื่อของการโฆษณานั้นโดยง่าย ดังนั้นผู้อ่านจะต้องมีวิจารณญาณในการอ่านด้วยเหตุผลดังนี้

1. ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านสื่อสารมวลชนมีมาก การรับข่าวสารจึงจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณให้รอบคอบ เพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้อง
2. ความก้าวหน้าทางด้านการโฆษณาขายสินค้ามีมากจนคนส่วนใหญ่หลงเชื่อในคำโฆษณา การใช้ความคิดอย่างพินิจพิเคราะห์จะช่วยให้การตัดสินใจซื้อสินค้าเป็นไปอย่างถูกต้อง
3. เนื่องจากลัทธิการปกครองในปัจจุบันมีหลายลัทธิ แต่ละลัทธิก็พยายามโฆษณาชวนเชื่อโดยใช้หลักจิตวิทยาต่างๆ อย่างกว้างขวาง การใช้วิจารณญาณอย่างรอบคอบจะช่วยให้การตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อลัทธิใดเป็นไปอย่างถูกต้อง
4. ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และวิถีทางของประชาธิปไตยนั้นส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผล ด้วยเหตุนี้การอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ก็ดี การคิดอย่างพินิจพิเคราะห์ก็ดี จึงมีความจำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย
5. ปัจจุบันบรรดาสรรพตำราต่างๆ มีมาก การเรียนรู้ของคนในยุคปัจจุบันจึงมิได้ยึดอยู่แต่กับตำราเพียงเล่มเดียว หากต้องใช้วิจารณญาณพิจารณาจากตำราหลายเล่ม หลายผู้เขียน ด้วยเหตุนี้การอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์จึงมีความจำเป็นมากในยุคปัจจุบัน

ประโยชน์ของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะการอ่านที่มีประโยชน์และมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน เป็นการฝึกฝนให้ผู้อ่านรู้จักคิดอย่างรอบคอบ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์ของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2519 : 10 อ้างถึงใน จุริพันธ์ ภาณี, 2550 :19) กล่าวถึงประโยชน์ของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า เด็กที่ได้รับการฝึกให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และรู้จักใช้วิจารณญาณว่า สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร ย่อมสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้

สมันตา วีรกุล (2547 : 25) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้ มีความคิดอย่างรอบคอบ สามารถวินิจฉัยปัญหาต่างๆได้อย่างสมเหตุสมผล และสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

อาจารย์ ชณะรัตน์ (2546 : 14) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีประโยชน์ต่อนักเรียน เพราะจะช่วยให้รู้จักการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีความรอบคอบในการตัดสินใจ รู้จักแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และรู้จักการเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้นักเรียนมีความคิดเป็นของตนเอง เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมของตนเองและของคนในสังคม อันจะนำไปสู่การปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองทำให้ปรับตัวเข้ากับคนในสังคมได้ดี และมีความสุขในการดำเนินชีวิต

พอล (Paul, 1993 อ้างถึงใน ทิศนา แหมมณี และคนอื่น ๆ, 2544 : 59 - 60) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีหลักการและเหตุผล ได้งานที่มีประสิทธิภาพ
2. ช่วยให้ผู้เรียนประเมินงานโดยใช้หลักเกณฑ์อย่างสมเหตุสมผล
3. ส่งเสริมให้รู้จักประเมินตนเองอย่างมีเหตุผล
4. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาอย่างมีความหมาย และเป็นประโยชน์
5. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
6. ช่วยให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมาย รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ค้นคว้า ทฤษฎี หลักการ ตั้งข้อสันนิษฐาน ตีความ และลงข้อสรุป
7. ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการใช้ภาษาและสื่อความหมาย
8. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดอย่างชัดเจน คิดอย่างถูกต้อง คิดอย่างแจ่มแจ้ง คิดอย่างกว้าง และคิดอย่างลึกลับ ตลอดจนคิดอย่างสมเหตุสมผล
9. ช่วยให้ผู้เรียนมีปัญญาการปรับตัวด้วยความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความเมตตา และเป็นผู้มีประโยชน์

10. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถ อ่าน เขียน พูด ฟัง ได้ดี

11. ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง
ในสถานการณ์ที่โลกเปลี่ยนแปลง

บันลือ พฤษะวัน (2534 : 42) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณสามารถช่วยให้
ผู้อ่านมีการพัฒนาทักษะทางภาษาให้รู้จักใช้กระบวนการคิด ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางภาษา
ด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย

สุขุม เถลยทรัพย์ (2531 : 7) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีประโยชน์ต่อการ
ดำเนินชีวิต ช่วยให้ผู้อ่านเกิดปัญญาความรู้กว้างขวางเข้าใจตนเอง มีเจตคติที่ถูกต้อง สามารถวินิจฉัย
ข้อผิดพลาดของเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้
อย่างถูกต้อง เป็นผู้มีเหตุผล ใช้ความคิดพิจารณาสิ่งที่อ่านอย่างรอบคอบ และสามารถนำความรู้ที่ได้
จากการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไปใช้ประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม รวมทั้งสามารถนำไปใช้
แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น

หลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

หลักของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อช่วยให้สามารถอ่านได้ถูกต้องตรง
ตามวัตถุประสงค์ของการอ่าน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงหลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
ไว้ดังนี้

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์ (2550 : 98 - 99) กล่าวถึงหลักการอ่านอย่างใช้
วิจารณญาณไว้ดังนี้

1. พิจารณาความถูกต้องของภาษาที่อ่าน เช่น ด้านความหมาย การวางตำแหน่งคำ
การเว้นวรรคตอน ความผิดพลาดดังกล่าวจะทำให้การสื่อความหมายเสียไป

2. พิจารณาความต่อเนื่องของประโยคว่ามีเหตุรับกันดีหรือไม่ โดยอาศัยความรู้
ด้านตรรกวิทยาเข้าช่วย ความจากประโยคจะต้องไม่ขัดแย้งกัน หรือเรียงลำดับไม่สับสน
วุ่นวายจนอ่านไม่รู้เรื่องหรืออ่านเสียเวลาเปล่า

3. พิจารณาความต่อเนื่องของเรื่องราวระหว่างเรื่องที่เป็นแกนหลักหรือแกนนำกับแกน
รอง และส่วนประกอบอื่น ๆ กลมกลืนกันดีหรือไม่

4. รู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากเรื่องการแสดงความรู้สึก และข้อคิดเห็นของผู้แต่ง เพื่อ
จะได้นำมาพิจารณาภายหลังได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น

5. พิจารณาความรู้เนื้อหาตัวอย่างที่ได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมหรือไม่
เพียงใด เป็นความรู้ความคิดตัวอย่างที่แปลกใหม่หรืออ้างอิงมาจากไหน น่าสนใจเพียงใด จากนั้น

นฤมล สวางพันธ์ (2548 : 90) กล่าวถึงหลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นการอ่านที่ต้องใช้ความคิดพิจารณาข้อความที่อ่านอย่างรอบคอบ สามารถวิเคราะห์ วินิจฉัย และประเมินค่า จุดมุ่งหมาย การนำเสนอเรื่องแนวคิด ตลอดจนสามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นได้

ประเทิน มหาพันธ์ (2530 : 183 อ้างถึงใน สมันตา วีรกุล, 2547 : 26) ได้กล่าวถึงหลักในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

1. ทราบผู้เขียน ผู้อ่านจะต้องรู้ว่าเรื่องที่อ่านนั้นใครเป็นผู้เขียน และผู้เขียนนั้นเป็นที่เชื่อถือได้เพียงใด
 2. ทราบความมุ่งหมายในการเขียน ผู้อ่านจะต้องสามารถเดาได้ว่า ผู้เขียนนั้นเขียนด้วยความประสงค์อันใด เขียนเพื่อยุยง เขียนเพื่อให้เกลียดชังฝ่ายตรงข้าม หรือเขียนเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง
 3. ทราบความคิดเห็นของผู้เขียน ผู้อ่านจะต้องสามารถประเมินได้ว่าความคิดเห็นของผู้เขียนที่แสดงไว้ในเรื่องราวนั้นเป็นไปอย่างมีเหตุผลหรือไม่
 4. ทราบข้อสนับสนุนหรือข้อโต้แย้ง ผู้อ่านจะต้องทราบข้อสนับสนุนหรือข้อโต้แย้งความคิดเห็นของผู้เขียนที่ปรากฏในแหล่งอื่น
 5. ทราบข้อมูลที่ใช้อ้างอิง ผู้อ่านจะต้องทราบว่าเรื่องนั้นๆ มีข้อมูลที่เป็นหลักฐานยืนยันจนเป็นที่เชื่อถือได้หรือไม่
 6. ทราบเรื่องราวที่อ่านนั้นว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อหรือไม่ หรือข้อความนั้นเป็นเพียงการเสนอข้อมูลธรรมดา
 7. ทราบถึงวิธีการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ หลังจากที่ได้อ่านเรื่องราวต่างๆ แล้ว หรือทราบแนวทางต่างๆ อันเกิดจากการอ่านเรื่องราวต่างๆ
 8. ทราบแหล่งที่มีผู้เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ แสดงความคิดเห็นในลักษณะคัดค้านหรือเห็นด้วยกับเรื่องราวต่างๆ
 9. การมีปฏิกิริยาต่อเรื่องที่อ่าน ผู้อ่านจะต้องมีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นๆ ว่าดี หรือไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องเพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขเพียงใดหรือไม่ การมีความรู้สึกต่อเรื่องที่อ่านนี้จัดว่า เป็นสิ่งสำคัญกับการอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่เด็ก
- เฮลแมน (Heilman, 1967 : 426 อ้างถึงใน สมันตา วีรกุล, 2547 : 28) ได้กล่าวถึงหลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. จำความหมายของคำต่างๆ ได้
2. เลือกความหมายของคำศัพท์ได้อย่างเหมาะสมในกรณีที่ศัพท์นั้นมีความหมายหลายอย่าง
3. เข้าใจถ้อยคำอุปมาหรือความหมายแฝงที่ผู้เขียนไม่ได้บอกไว้โดยตรงๆ
4. จับความคิดสำคัญของผู้เขียนได้
5. ถ่ายทอดข้อความที่ผู้เขียน เขียนไว้ได้
6. มองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นข้อความนั้นๆ ได้
7. รวบรวมและเรียบเรียงสิ่งที่ผู้เขียน เขียนไว้ได้อย่างดี หรือลำดับเรื่องได้
8. รู้จุดมุ่งหมาย ความตั้งใจ และทัศนคติของผู้เขียน
9. อนุมานสิ่งที่ผู้เขียนไม่ได้บ่งไว้อย่างชัดเจนได้
10. ตีความได้

ลัดดา ไชวพันธ์ (2542 : 17) กล่าวถึงหลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นการอ่านอย่างละเอียดถี่ถ้วน ไตร่ตรอง สามารถวิเคราะห์และประเมินค่าว่า อะไรคือข้อเท็จจริง และอะไรคือข้อคิดเห็น

จากหลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า หลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการอ่านที่ผู้อ่านต้องมีการพิจารณาเรื่องที่อ่านอย่างรอบคอบ ต้องทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน สามารถจับใจความสำคัญ ตีความ วิเคราะห์ แยกข้อเท็จจริงจากข้อคิดเห็น และตัดสินใจประเมินค่าได้

ลำดับขั้นของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ลำดับขั้นของการอ่านเป็นการแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของกระบวนการอ่าน ซึ่งสุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2543 : 83) ได้นำลำดับขั้นการเรียนรู้ของบลูม มาประยุกต์ใช้ในการสอนอ่าน โดยแบ่งเป็น 6 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 จำ เป็นขั้นเริ่มแรกของการอ่านที่สมองจะต้องจำเรื่องราวให้ได้ จำความหมายของคำ ให้คำจำกัดความของคำยาก จำชื่อตัวละครและเหตุการณ์สำคัญ การที่ครูจะรู้ว่านักเรียนมีความจำเรื่องที่อ่านได้มากหรือน้อยก็ใช้วิธีการตั้งคำถามเรื่องที่อ่าน หรืออาจให้สะกดคำ บอกความหมาย และบอกคำจำกัดความ

ขั้นที่ 2 เข้าใจ เป็นขั้นที่ผู้อ่านสามารถเล่าเรื่องที่อ่านด้วยคำพูดของตนเองได้ เข้าใจความคิด ถ้อยคำ ประโยค และข้อความที่ให้คติสอนใจ บอกลำดับเหตุการณ์ ได้เล่าเรื่องด้วยคำพูดของตนเอง เข้าใจ สรุปเรื่อง และเรียงลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง

ขั้นที่ 3 นำไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้อ่านควรมีการฝึกนำถ้อยคำ ประโยค และเหตุการณ์ ที่ได้จากการอ่านไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ใหม่หรือนำไปใช้แก้ปัญหาในวิชาอื่น ๆ ดังนั้นคำถามที่ใช้จึงมักจะกำหนดเป็นสถานการณ์ให้ผู้อ่านพิจารณาในการนำความรู้ มาใช้ประโยชน์

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ เป็นขั้นที่ผู้อ่านแยกองค์ประกอบย่อยของแนวคิดที่ได้จากการอ่าน การ รู้จักแยกความหมายของคำที่มีความหมายหลายอย่าง สามารถบอกได้ว่าองค์ประกอบใดมีความสัมพันธ์กันหรือไม่เกี่ยวข้องกันเลย

ขั้นที่ 5 สังเคราะห์ เป็นขั้นที่ให้อ่านสรุปแนวคิดของเรื่อง ค้นหาลักษณะ โครงเรื่องหรือ คล้ายคลึงกับเรื่องที่เคยอ่าน สุภาษิตหรือคำพังเพยที่มีความหมายเปรียบเทียบแล้วใกล้เคียงกันอีกทั้งยังสามารถสรุปแนวคิดที่เหมือนกันและต่างกันได้ด้วย

ขั้นที่ 6 ประเมินค่า เป็นขั้นสูงสุดของการคิดที่ผู้อ่านรู้จักตัดสินเรื่องที่อ่านว่าอะไรคือ ส่วนที่เป็นจริงและอะไรคือส่วนที่เป็นเท็จ พิจารณาและค้นหาคุณค่าปรากฏในเรื่อง ตลอดจนความ ทราบซึ่ง ความประทับใจอื่น ๆ ที่ได้จากการอ่านเรื่อง

นอกจากนี้ เบอมีส (Burmey, 1974 : 147 – 148 อ้างถึงใน นฤมล สวนพันธ์, 2548 : 21) ได้นำทฤษฎีของบลูม มาดัดแปลง และแบ่งลำดับขั้นในการอ่านไว้ 7 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ความจำ ผู้อ่านต้องสามารถจำสิ่งที่ผู้เขียนบอกไว้ เช่น ชื่อบุคคล คำจำกัดความ ข้อเท็จจริง ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดของเรื่องที่อ่าน

ระดับที่ 2 การแปลความหมาย ผู้อ่านต้องสามารถแปลข้อความหรือเรื่องราวที่อ่านเป็น เรื่องใหม่ เช่น การแปลเป็นภาษาอื่น การถอดความ เป็นต้น

ระดับที่ 3 การตีความ ผู้อ่านต้องเข้าใจสิ่งที่เขียนไม่ได้ระบุไว้ เช่น สามารถคาดการณ์ ล่วงหน้าได้ จับใจความสำคัญของเรื่องได้ มองเห็นภาพจากเรื่องที่อ่านได้ เป็นต้น

ระดับที่ 4 การประยุกต์ใช้ ผู้อ่านสามารถเข้าใจหลักการและนำไปใช้ได้สำเร็จ

ระดับที่ 5 การวิเคราะห์ ผู้อ่านต้องสามารถแยกแยะส่วนประกอบย่อย ๆ ที่ประกอบกัน เข้าเป็นส่วนใหญ่ ๆ ได้ เช่น แยกแยะบทประพันธ์ ตรวจสอบการให้เหตุผลผิด ๆ และลงความเห็นใน สิ่งที่อ่านได้

ระดับที่ 6 การสังเคราะห์ ผู้อ่านต้องสามารถนำความคิดจากที่ต่าง ๆ มารวบรวม เรียบ เรียง เข้าด้วยกันใหม่

ระดับที่ 7 การประเมินผล ผู้อ่านต้องสามารถวางกฎเกณฑ์ และตัดสินความคิดโดยใช้ มาตรฐานที่วางไว้ได้

จากการศึกษาขั้นตอนของการอ่านที่กล่าวมาจะเห็นว่า นักการศึกษาทางการอ่าน ได้ปรับ วัตถุประสงค์ทางด้านพุทธิพิสัยของบลูม มาประยุกต์ใช้ในการสอนอ่าน เมื่อพิจารณาในรายละเอียด

1. ความสามารถด้านการวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแสดงเหตุผลในสิ่งที่อ่าน บอกความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของเรื่องในเชิงเหตุและผล การลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง การวิเคราะห์วัตถุประสงค์หรือเจตนาของผู้เขียน การแยกประเด็น การวิเคราะห์ออกจากประเด็นที่สนับสนุนได้ การแยกองค์ประกอบหรือสาระสำคัญออกเป็นส่วนย่อย และการแยกข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น

2. ความสามารถด้านการสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการสรุปเรื่องราวเหตุการณ์ และแนวคิดของเรื่อง การนำเรื่องที่อ่านไปเทียบเคียงกับ ตำรา นวนิยาย สุภาษิต คำพังเพย หรือสถานการณ์อื่น ๆ การคาดคะเนหรือทำนายผลโดยเชื่อมโยงจากข้อมูลพื้นฐานของเหตุการณ์หรือการกระทำของตัวละครในเรื่องที่อ่าน การสรุปจัดกลุ่มสิ่งที่เป็นพวกเดียวกันในเชิงเหตุผล และสรุปแนวคิดที่เหมือนหรือต่างกันได้

3. ความสามารถด้านการประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเรื่องที่อ่านว่าอะไรคือส่วนที่เป็นจริง และอะไรคือส่วนที่เป็นเท็จ พิจารณาและค้นหาคุณค่าที่ปรากฏในเรื่องทั้งด้านข้อคิด ความน่าเชื่อถือ ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น ตลอดจนพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการอ่านมาเป็นทางเลือกในการตัดสินใจ

ทฤษฎีการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

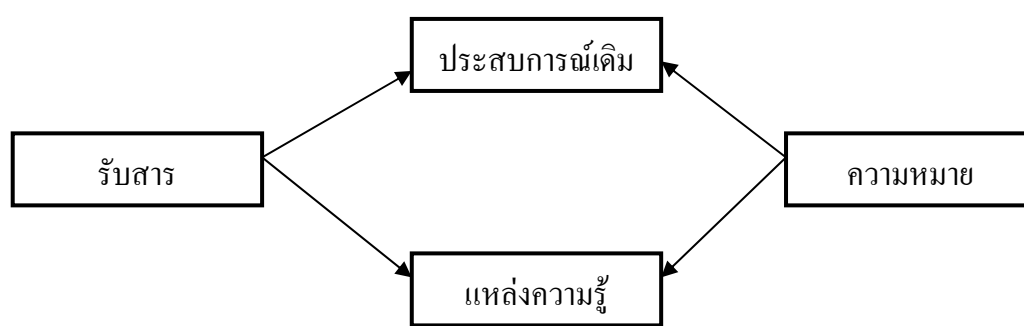
การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านที่ต้องอาศัยความคิดพิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล โดยอาศัยประสบการณ์เดิมในการที่จะตัดสินใจว่าเรื่องราวที่อ่านนั้นเชื่อถือได้หรือไม่เพียงใด ซึ่ง สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2543 : 56 - 59) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ ทฤษฎีที่เน้นความสัมพันธ์ของข้อความ และทฤษฎีที่เน้นการวิเคราะห์ข้อความ ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีที่เน้นความสัมพันธ์ของข้อความ

ทฤษฎีที่เน้นความสัมพันธ์ของข้อความ เป็นทฤษฎีที่เน้นใจความของสารเป็นหลัก ในข้อความหนึ่ง ๆ จะมีใจความสำคัญเมื่อผู้อ่านได้อ่านสารแล้วจะนำใจความสำคัญของแต่ละข้อความมารวมกันอย่างต่อเนื่อง แล้วทำความเข้าใจในใจความเหล่านั้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งแยกออกตามแนวคิดของ

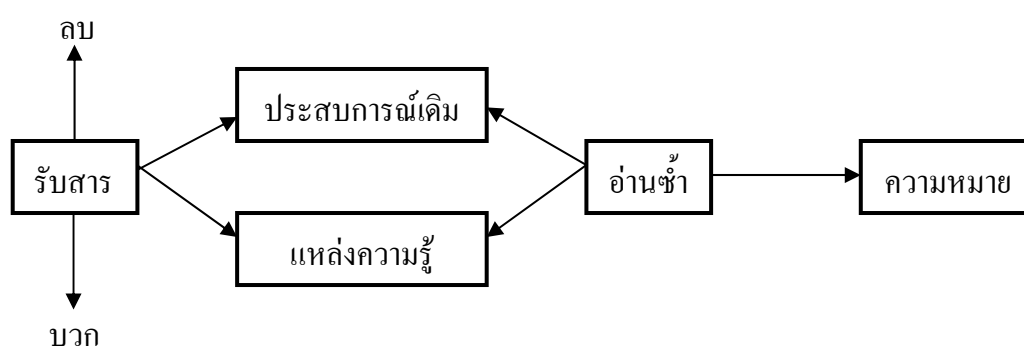
1.1 ทฤษฎีของทราบาสโซ (Trabasso) คือ ผู้อ่านรับสารโดยใช้สายตารับรู้ แล้วจึงใช้ประสบการณ์เดิมในการเปรียบเทียบว่าสารที่ได้รับมีความแตกต่างไปจากประสบการณ์เดิมหรือไม่ ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่รู้จักผู้อ่านจะอ่านทบทวน 2-3 ครั้ง จนกว่าจะตัดสินใจได้ว่าอะไรคือคำตอบที่แท้จริง ซึ่งคำตอบที่ได้จากการเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิม ถือเป็นความรู้ใหม่ที่ได้รับการอ่าน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงลำดับขั้นการอ่านตามพื้นฐานทฤษฎีการอ่านของ TRABASSO (Trabasso)

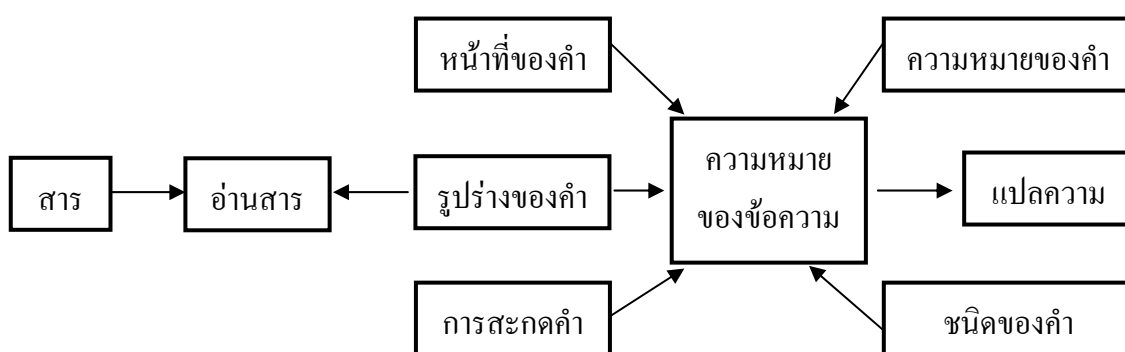
1.2 ทฤษฎีของชาส (Chase) และ ชาร์ก (Clark) เป็นทฤษฎีที่เน้นถึงความสัมพันธ์ของใจความที่อ่านกับประสบการณ์เดิม คือ เมื่อผู้อ่านรับสารแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิม ถ้าไม่ตรงกับข้อมูลดังกล่าวหรือไม่แน่ใจก็จะใช้วิธีอ่านซ้ำข้อความนั้น ซึ่งสารที่ให้ความรู้สึกในทางลบจะใช้เวลาในการรับรู้ไวและนาน กล่าวคือ เมื่อรับรู้แล้วจะเก็บไว้นานกว่าสารที่ให้ความรู้สึกทางบวกซึ่งระยะเวลาในการเก็บจะสั้นกว่า หรืออาจจะลืมได้รวดเร็วกว่าสารที่ให้ความรู้สึกทางลบจากนั้นจึงทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะ และความหมายของคำจะได้รับการบันทึกในสมอง ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงลำดับขั้นการอ่านตามพื้นฐานทฤษฎีการอ่านของCHASE (Chase) และ CLARK (Clark)

1.3 ทฤษฎีของรูเมลฮาร์ท (Rumelhart) เป็นกระบวนการที่ทำงานคล้ายกับเครื่องคอมพิวเตอร์ มีความซับซ้อนแต่ระดับขั้นตอนมีความสัมพันธ์กัน ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งจะทำให้การอ่านไม่สมบูรณ์คือ เมื่อผู้อ่านรับสารแล้วจะต้องพิจารณาคำต่าง ๆ ในสารที่อ่าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและทราบความหมายของคำนั้น ถ้าผู้อ่านไม่เข้าใจจะอาศัยคำแวดล้อมและคำอื่นนำมาช่วยในการแปลความหมาย เมื่อผู้อ่านทราบความหมายแล้วทำการเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมเพื่อพิสูจน์หาข้อเท็จจริง ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงลำดับขั้นการอ่านตามพื้นฐานทฤษฎีการอ่านของรูเมลฮาร์ท (Rumelhart)

ทฤษฎีที่เน้นความสัมพันธ์ของข้อความ ได้แก่ ทฤษฎีของทราบาสโซ (Trabasso) ทฤษฎีของชาส (Chase) กับ ชาร์ก (Clark) และทฤษฎีของรูเมลฮาร์ท (Rumelhart) เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพราะในการอ่านสารที่ได้รับแต่ละครั้งจะต้องมีการเปรียบเทียบความรู้ใหม่กับความรู้เดิมเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการพิจารณา วิเคราะห์ และประเมินค่าหาข้อเท็จจริง ตลอดจนตัดสินใจว่าความรู้ที่ได้รับเชื่อถือได้หรือไม่ จะนำไปใช้ประโยชน์ได้มากน้อยแค่ไหน อย่างไร ซึ่งทฤษฎีที่กล่าวมาเป็นทฤษฎีที่เน้นการใช้ความสัมพันธ์ของสารเป็นหลัก เน้นความสัมพันธ์ของคำ ประโยค และข้อความ โดยเน้นความสำคัญของสารกับสมอง ดังนั้นเมื่อผู้อ่านอ่านแล้วจึงต้องคิดพิจารณา ตัดสินใจ และประเมินค่าเพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของเรื่องราวได้ทั้งหมด ดังนั้นทฤษฎีดังกล่าวจึงเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยตรง

ทฤษฎีเน้นความสัมพันธ์ของข้อความเกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนจะต้องเข้าใจในใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านตลอดจนนักเรียนจะต้องสามารถนำใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้ามาประมวลเข้าด้วยกัน นอกจากนี้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคำ ประโยค และข้อความก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการเข้าใจในเรื่องซึ่งจะส่งผลต่อการคิดวิจารณ์ และการตัดสินใจในเรื่องที่อ่าน

2. ทฤษฎีเน้นการวิเคราะห์ข้อความ

ทฤษฎีเน้นการวิเคราะห์ข้อความ เป็นทฤษฎีที่เน้นความสำคัญขององค์ประกอบย่อยของประโยค ได้แก่ ประธาน กริยา กรรม นอกจากนั้นผู้อ่านจะต้องรู้จักคำชนิดต่าง ๆ ด้วยการเข้าใจหน้าที่และความหมายที่แท้จริงของคำ จึงจะช่วยให้เข้าใจความหมายของข้อความหรือเรื่องที่อ่านได้ ทฤษฎีนี้มีนักการศึกษาที่สนใจและศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีของดาวิ (Dawes) และทฤษฎีของเฟเดริเกน (Frederiken)

2.1 ทฤษฎีดาวิ (Dawes) กล่าวว่า ข้อความหรือเรื่องราวที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขประโยคใหม่ความเกี่ยวข้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนเป็นที่เข้าใจของผู้อ่านในลักษณะนี้ถือว่าผู้อ่านมีความสัมพันธ์เป็นบวก ความสัมพันธ์ในที่นี้หมายถึงความเกี่ยวข้องของความหมายในแต่ละประโยค แม้บางครั้งประโยคแต่ละประโยคไม่ได้เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน หากผู้อ่านพยายามดึงความหมายให้มาเกี่ยวข้องกันก็สามารถสร้างความสัมพันธ์ของประโยคได้

2.2 ทฤษฎีของเฟเดริเกน (Frederiken) เป็นการนำโครงสร้างทางหลักภาษามาเป็นแกนสำหรับสร้างความเข้าใจในการอ่าน เป็นกระบวนการที่คล้ายกับเครื่องคิดเลข คือ เมื่อใส่สารเข้าไปในโปรแกรมแล้วจำเป็นต้องได้รับการพิสูจน์จากผู้อ่านว่าถูกต้องหรือไม่ ทั้งนี้โดยใช้ประสบการณ์เดิมของผู้อ่านมาเปรียบเทียบหรือตัดสินใจ เมื่อได้รับการพิสูจน์แล้วจึงทำการเปลี่ยนแปลงแก้ไขด้วยการเก็บส่วนที่เป็นความรู้ไว้ในสมองส่วนที่ไม่จำเป็นจะทิ้งไป ความรู้ที่เก็บไว้จะนำมาใช้เมื่อถึงเวลาจำเป็น

ทฤษฎีที่เน้นการวิเคราะห์ข้อความ ได้แก่ ทฤษฎีของดาวิ (Dawes) และทฤษฎีของเฟเดริเกน (Frederiken) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้ เพราะในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนจะต้องเข้าใจในองค์ประกอบย่อยของข้อความ ได้แก่ ประธาน กริยา กรรม และส่วนขยาย อีกทั้งยังต้องรู้จักคำชนิดต่าง ๆ ด้วย เช่น คำนาม สรรพนาม คำกริยา และคำประเภทอื่น ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของประโยค เพราะในการรับสารทุกครั้งจะต้องมีการพิจารณาถึงข้อความในประโยคว่าสารที่ได้รับมานั้นถูกต้องหรือไม่ และจะปรับปรุงแก้ไขสารที่ได้รับอย่างไรหลังจากที่ได้นำมาเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมแล้ว ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวนี้เป็นทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์ของประโยคทั้งในเชิงลบและเชิงบวก สำหรับทฤษฎีของเฟเดริเกน (Frederiken) เป็นทฤษฎีที่ เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ เมื่อผู้อ่านอ่านสารแล้วต้องพิสูจน์ว่าถูกต้องหรือไม่โดยใช้ประสบการณ์เดิมของผู้อ่านมาเปรียบเทียบ โดยตัดส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องออกไปเหลือส่วนที่ถูกต้องนำมาใช้ประโยชน์ได้ในยามที่ต้องการ จะเห็นได้ว่าทั้งทฤษฎีของดาวิ (Dawes) และทฤษฎีของเฟเดริเกน (Frederiken) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจองค์ประกอบย่อยภายในประโยคจึงจะช่วยให้เข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่านได้ดี

รูปแบบการอ่านที่เกี่ยวกับการคิดวิจารณ์

รูปแบบการอ่าน คือ ข้อความที่อธิบายให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการอ่าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการสอนอ่านทุกครั้ง เพื่อจะช่วยให้เลือกใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับทฤษฎีการสอนอ่านเพื่อพัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงรูปแบบการอ่านไว้ดังนี้

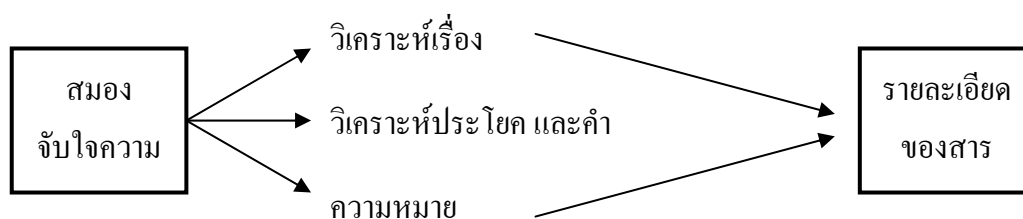
1. รูปแบบที่เน้นทักษะ (Skill Model)

สุมิตรา อังวัฒนกุล (2539 อ้างถึงใน อาจารย์ ชณะรัตน์, 2546 : 23) ได้กล่าวถึงรูปแบบการอ่านที่เน้นทักษะ (Skill Model) ซึ่งมาจากแนวความคิดของเกรย์ (Gray) ที่ให้ความสำคัญกับการอ่านที่เน้นทักษะการอ่านด้านพุทธิพิสัยจิตพิสัย และทักษะพิสัย รูปแบบการอ่านนี้มีแนวความคิดว่าในแต่ละขั้นของการอ่านนั้นประกอบด้วยทักษะย่อยหลายทักษะ ทักษะที่สำคัญ คือ การรับรู้คำซึ่งรวมถึงการออกเสียงและความหมาย ความเข้าใจ และยังรวมถึงการจับใจความสิ่งที่อ่านได้ การมีปฏิริยาและการประเมินความคิดของผู้เขียน และการรับสิ่งที่อ่านไว้โดยการผสมผสานความรู้เดิมและความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการอ่านเข้าไว้ด้วยกัน รูปแบบนี้เน้นว่าการแยกทักษะต่าง ๆ ออกเป็นทักษะย่อยมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการอ่าน เพราะการอ่านอย่างมีระบบควรจะต้องแยกทักษะและพัฒนาแต่ละทักษะย่อยไปตามลำดับรูปแบบการอ่านที่เน้นทักษะเป็นรูปแบบที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยเน้นการพัฒนาทักษะการอ่านทั้งในด้านพุทธิพิสัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสติปัญญาในด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า โดยต้องเรียนรู้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ตลอดจนมีการพัฒนาถึงขั้นสูงหรือขั้นวิจารณ์ได้ และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับจนสามารถเกิดความรู้ความเข้าใจอันจะนำไปสู่การพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นได้ ด้านจิตพิสัยมีความเกี่ยวข้องกับการเป็นผู้รับที่ดี มีการตอบสนอง เห็นคุณค่าเนื้อหาที่เรียน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีเจตคติที่ดีและด้านทักษะพิสัยที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะต่าง ๆ เช่น การเคลื่อนไหวสายตา การจับหนังสือ ตลอดจนท่าทางการนั่งอ่านหนังสือ ซึ่งในการเรียนการสอนนักเรียนจะต้องมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กัน ซึ่งควรควรนำรูปแบบการอ่านนี้มาใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเน้นทักษะการอ่านซึ่งในทักษะหนึ่งจะประกอบด้วยทักษะย่อยที่มีความสำคัญหลายประการ

2. รูปแบบการอ่านบน-ล่าง (Top – down)

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2543 : 62) ได้กล่าวถึงรูปแบบการอ่านบน-ล่าง (Top-down) ไว้ว่ากระบวนการบน-ล่าง (Top – down) เป็นกระบวนการอ่านที่เน้นความสำคัญของสมอง บน หมายถึง

ภาพที่ 5 แสดงรูปแบบการอ่านบน-ล่าง (Top-down)

รูปแบบการอ่านที่เน้นกระบวนการบน-ล่างเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ เพราะในการสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนจะต้องมีความเข้าใจถึงใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านซึ่งจะต้องอาศัยสมองในการคิดวิเคราะห์ การวิเคราะห์เนื้อเรื่อง ประโยค และคำ เพื่อจะได้เข้าใจความหมายตลอดจนรายละเอียดปลีกย่อยของเรื่องที่อ่านได้ นอกจากนี้ในการอ่านจะต้องใช้เวลาอย่างรวดเร็วในการที่สมองและสายตาจะต้องทำงานอย่างสัมพันธ์กันจึงจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

รูปแบบการอ่านที่กล่าวมาแล้ว ทั้งรูปแบบการอ่านที่เน้นทักษะ และรูปแบบการอ่านที่เน้นกระบวนการบน-ล่าง (Top - down) เป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เพราะเป็นกระบวนการรับสารที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กันทั้งในด้านของการทำความเข้าใจในเนื้อเรื่อง การคิดวิเคราะห์ในเรื่องที่อ่านซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่มีเหตุผล และจะเป็นประสบการณ์พื้นฐานในการเรียนรู้อย่างถูกต้องต่อไปในอนาคต

การประเมินการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537 : 95 – 96 อ้างถึงใน ศิขรา จุฑารัตน์, 2549 : 32) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การวัดและประเมินการอ่านซึ่งรวมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า นักจิตวิทยาได้นำหลักการของบลูม มาประยุกต์ใช้ในการประเมินการอ่าน ซึ่งมีทั้งหมด 6 ชั้น คือ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า แต่ละชั้นระดับชั้นการคิดที่แตกต่างกัน ชั้นที่ 1- 3 แต่ละชั้นมีระดับการคิดที่แตกต่างกัน ชั้นที่ 1 -3 เป็นการคิดเบื้องต้น เป็นจุดมุ่งหมายเบื้องต้นของพฤติกรรมการอ่าน ซึ่งผู้อ่านต้องมีพื้นฐาน 3 ชั้นต้นมาก่อนแล้วเป็นอย่างดี เกณฑ์ในการวัดการอ่านตามหลักการของบลูม มีดังนี้

1. วัดความจำ คือ อธิบายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง บอกคำจำกัดความต่าง ๆ
2. วัดความเข้าใจ คือ จับใจความสำคัญ สรุปสาระสำคัญของเรื่อง เข้าใจจุดมุ่งหมาย ความคิดเห็นของผู้เขียน
3. วัดการนำไปใช้ คือ ประยุกต์ใช้ความรู้จากการอ่านกับเหตุการณ์ใหม่ ๆ การแก้ปัญหา การยกตัวอย่าง หรือการนำตัวอย่าง หรือหลักการนั้น ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. วัดการวิเคราะห์ คือ บอกความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล การลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง การวิเคราะห์โวหารในการเขียน การวิเคราะห์วัตถุประสงค์หรือเจตนาของผู้เขียน
5. วัดการสังเคราะห์ คือ สรุปเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นมโนทัศน์ คติ สำนวน สุภาษิต ตลอดจนการคาดคะเนหรือทำนายผลที่คาดว่าจะเกิดตามมาจากเหตุการณ์หรือการกระทำนั้น บนพื้นฐานของข้อมูลที่มีอยู่
6. วัดการประเมินค่า คือ การตัดสินคุณค่าของงานเขียนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้านข้อคิด คุณค่า ทรรศนะของผู้เขียน ความน่าเชื่อถือ ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ การกระทำของบุคคลหรือตัวละคร ตลอดจนการประเมินข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากงานเขียนเรื่องนั้น ๆ

ความพร้อมในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ความพร้อมในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ มีความสำคัญต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งนักจิตวิทยา และนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความพร้อมในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

เกสริน อิมเล็ก (2550 : 19) กล่าวว่า ความพร้อมในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วยความพร้อมทางร่างกาย ความพร้อมทางจิตใจ ความพร้อมทางความคิด และความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสและการสนับสนุนด้านการอ่านเพื่อให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการอ่าน

สุเมธ ทองไสย (2545 : 20) กล่าวถึงความพร้อมในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสรุปได้ว่าในการสอนอ่านนั้น ครูจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของนักเรียนได้แก่ ร่างกาย สังคม วัฒนธรรม และความพร้อมของผู้เรียนในด้านร่างกาย สมอง อารมณ์ สังคม จิตวิทยาและพื้นฐานประสบการณ์

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2543 : 22) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของความพร้อมที่จะนำไปสู่การอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีหลายประการ ได้แก่ อายุ สติปัญญา เพศ สุขภาพ ร่างกาย การมีประสบการณ์ทางภาษา ความสามารถในการฟัง และการรับรู้ทางสายตา วุฒิภาวะทางอารมณ์ ทางสังคม และความสนใจในการอ่าน

ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2536 : 15-17) กล่าวถึงความพร้อมในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า การอ่านจะประสบผลสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบทางสมอง เป็นความสามารถในการจำ การบอกความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
2. องค์ประกอบทางกาย หมายถึง การมีสุขภาพกายที่แข็งแรงสมบูรณ์
3. องค์ประกอบทางสังคมและอารมณ์ หมายถึง การมีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี
4. องค์ประกอบทางประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ และแนวทางการดำเนินชีวิตของครอบครัว ความสนใจ ความต้องการตลอดจนอายุ และเพศ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความพร้อมในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณประกอบด้วย ความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล

การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์

การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์เป็นวิธีสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิจารณ์เกี่ยวกับสื่อที่นำมาใช้ในการอ่าน ใช้ได้ทั้งสื่อประเภทให้ความรู้และความบันเทิง วิธีการอ่านจะเร้าให้นักเรียนคิดหาคำตอบด้วยตนเอง เป็นการวางพื้นฐานไปสู่แนวทางการฝึกให้รู้จักคิด ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับนอกจากจะพัฒนาการอ่านแล้ว ยังจะพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยอาศัยข้อมูลจากการอ่าน ซึ่งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์มีดังนี้

ลำดับขั้นของการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์

การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์เป็นวิธีการสอนเพื่อคิดวิจารณ์หาเหตุผลในสิ่งที่จะเป็นไปได้ซึ่ง สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2543 : 133) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นของวิธีวิทยาศาสตร์ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ปัญหา คือ ข้อสงสัยที่เกิดขึ้นกับผู้อ่าน ความสงสัยที่เกิดขึ้นจะเป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งเร้าที่จะนำไปสู่การอ่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาตอบคำถาม ในขั้นนี้เป็นขั้นเริ่มต้นของการอ่าน โดยครูเป็นผู้แจกเนื้อหาให้นักเรียนอ่านชื่อเรื่องแล้วทำความเข้าใจความหมายของชื่อเรื่องจากนั้นให้นักเรียนเริ่มอ่านเนื้อเรื่องตอนที่ 1 เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น

ก่อนที่ครูจะแจกเนื้อเรื่องให้นักเรียนอ่าน ควรแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็น 3 ตอน กำหนดให้นักเรียนอ่านเนื้อเรื่องที่ละตอน

ตัวอย่าง เรื่อง พุเนียบกับราชาฉลาม

ตอนที่ 1

ราชาฉลามมีปลาฉลามที่เป็นลูกน้อง 10 ตัว อาศัยอยู่ใกล้ถ้ำ ณ ชายฝั่งทะเลของเกาะแห่งหนึ่ง ภายในถ้ำมีกุ้งก้ามกรามเป็นจำนวนมาก ไม่มีผู้ใดกล้าพอที่จะลงไปจับ ถ้าใครดำน้ำลงไปก็จะต้องตกเป็นเหยื่อของฉลามเหล่านั้นทันที

พ่อของพุเนียบถูกปลาฉลามกัดตายตั้งแต่พุเนียบยังเป็นเด็กเล็กๆ ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีใครจับปลามาให้พุเนียบกับแม่ทำเป็นอาหารอีกเลย ทั้งสองแม่ลูกและชาวบ้านในบริเวณนั้นจึงได้รับความยากลำบากมาก

วันหนึ่งพุเนียบตัดสินใจที่จะลงไปจับกุ้งก้ามกรามมาให้แม่ทำเป็นอาหาร เขาเดินไปที่ริมฝั่ง เมื่อมองลงไปเบื้องล่างก็เห็นฉลามหลายตัวกำลังหลับตาเพื่อนอนพักผ่อน ครั้นพุเนียบมาขึ้นอยู่ที่ริมฝั่งมันก็ค่อยๆ ลืมตาขึ้น แล้วก็แสวงหาเป็นหลับต่อไปเพื่อให้พุเนียบเข้าใจผิด

พุเนียบรู้เท่าทัน เขากล่าวด้วยเสียงอันดังว่า “ฉันจะดำน้ำลงไปจับกุ้ง เป็นโอกาสดีของฉันจริงๆ เพราะพวกฉลามกำลังนอนหลับ ฉันจะจับกุ้งสัก 2 – 3 ตัว ไปให้แม่ของฉัน”

ตัวอย่าง ประเด็นปัญหา

1. พ่อของพุเนียบถูกปลาฉลามกัดตาย
2. ครอบครัวของพุเนียบ และชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนเพราะไม่สามารถจับกุ้งมาทำอาหารได้

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหา คือ การแยกประเด็นปัญหาออกเป็นหัวข้อย่อยที่จะต้องรวบรวมรายละเอียดมาแก้ไขปัญหานั้น

ขั้นที่ 3 การกำหนดคำทำนาย คือ การทำนายเหตุการณ์ในเรื่องด้วยการตั้งสมมติฐานเมื่อนักเรียนอ่านเนื้อเรื่องตอนที่ 1 จบแล้ว ครูให้นักเรียนตั้งคำทำนายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อไปในตอนต่อไป โดยคิดตามเหตุผล และประสบการณ์ทางภาษาที่แต่ละคนมี โดยให้นักเรียนเขียนคำทำนายที่คิดขึ้นภายในเวลาที่กำหนด

ตัวอย่าง คำทำนายเหตุการณ์ ตอนที่ 2

1. พุเนียบถูกปลาฉลามจับกินเป็นอาหาร
2. พุเนียบฆ่าปลาฉลามตายหลายตัว
3. ราชาแห่งฉลามถูกพุเนียบฆ่าตาย
4. พุเนียบหลอกปลาฉลามให้เกิดการเข้าใจผิด

5. พุเนียจับกุ้งได้หลายตัว

๗๗๗

เมื่อนักเรียนกำหนดคำทำนายเหตุการณ์ ตอนที่ 2 เรียบร้อยแล้ว ครูแจกเนื้อเรื่อง ตอนที่ 2 ให้นักเรียนอ่านต่อไป

ตอนที่ 2

เมื่อกล่าวจบปุเนียก็โยนก้อนหินใหญ่ไปที่ริมฝั่งด้านที่อยู่ห่างจากที่ตนยืนอยู่ ฉลามทุกตัว ต่างก็ว่ายน้ำตรงไปที่ก้อนหินนั้น พุเนียก็รีบดำน้ำลงไปทันที เขาจับกุ้งก้ามกรามได้ 2 ตัว แล้วก็รีบปีนขึ้นฝั่ง พลังตะโกนว่า “ปลาฉลามหางลิบบอกวิธีให้ทำเช่นนี้”

ราชาฉลามโกรธมาก มันมองดูฉลามทุกตัวอย่างพิลึกพิลั่น ก็พบว่ามืออยู่ตัวหนึ่งที่หางลิบบ จึงจัดการฆ่าฉลามตัวนั้นทันที

ปุเนียไปที่ริมฝั่งน้ำทุกวัน เขาแสร้งกล่าวว่า “ฉลามกำลังหลับ” แล้วก็โยนก้อนหินไปยังฝั่งที่อยู่ห่างจากตน ปลาฉลามทั้งหมดก็ว่ายน้ำตรงไปยังก้อนหิน และปุเนียก็ดำน้ำลงไปจับกุ้งขึ้นมาวันละ 2 ตัว

เมื่อปุเนียขึ้นมาบนฝั่งก็จะตะโกนขึ้นว่า “มีปลาฉลามตัวหนึ่งบอกให้ฉันทำเช่นนี้”

ราชาฉลามโกรธมาก และได้ฆ่าฉลามตัวที่ตนคิดว่าทำผิด จนในที่สุดก็เหลือแต่ฉลามที่เป็นหัวหน้า คือ ราชาฉลามเพียงตัวเดียว

ปุเนียพยายามคิดหาวิธีการที่จะกำจัดราชาฉลาม ในที่สุดเขาก็คิดออกขั้นแรกเขาตัดไม้ทำเป็นพิน 2 – 3 ท่อน พร้อมทั้งถ่านหินเหล็กจุดไฟ และอาหาร 2 – 3 ชนิดใส่ลงไปในถุง ต่อจากนั้นก็เดินทางไปยังริมฝั่งสังเกตราชาฉลามซึ่งนอนหลับตาอยู่ในน้ำเบื้องล่าง

เมื่อนักเรียนอ่านจบช่วยกันอภิปรายเหตุการณ์ในตอนนี้นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับคำทำนายที่ตั้งไว้ อาจมีบางข้อที่นักเรียนสามารถกำหนดคำทำนายได้ถูกต้อง เช่น พุเนียหลอกปลาฉลามให้เข้าใจผิด พุเนียจับกุ้งก้ามกรามได้หลายตัว นอกจากนี้ อาจมีคำทำนายบางข้อใกล้เคียงกับความเป็นจริง เช่น ปลาฉลามตายหลายตัว แต่อาจคลาดเคลื่อนจากความจริง คือ พุเนียฆ่าฉลาม 10 ตัว

เมื่อนักเรียนอ่านจบตอนที่ 2 จะเข้าใจเหตุการณ์ของเรื่องได้ดีขึ้น ครูเร้าให้นักเรียนตั้งคำทำนายในตอนต่อไป การตั้งคำทำนายจะมีความเข้าใจเนื้อเรื่องมากขึ้น เพราะนักเรียนทราบเนื้อเรื่องมาบ้างแล้ว นักเรียนจะสงสัยว่าราชาฉลามจะตายหรือไม่ พุเนียจะมีวิธีกำจัดฉลามอย่างไร ๗๗๗

เมื่อนักเรียนกำหนดคำทำนายได้แล้ว ให้นักเรียนบอกส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงและส่วนที่เป็นข้อคิดเห็นที่พบ และสรุปใจความสำคัญในตอน ที่ 2 แล้วจึงให้นักเรียนตั้งคำทำนายเหตุการณ์ในตอน ที่ 3 ต่อไป

ตัวอย่าง คำทำนายเหตุการณ์ ตอนที่ 3

1. ราชาแห่งฉลามจะย้ายไปอยู่ที่อื่นเพราะกลัวปุเนีย

2. พุเนียจะใช้อาวุธวิเศษปราบราชาแห่งฉลาม
3. ราชาแห่งฉลามจะถูกพุนียฆ่าตาย
4. พุเนียเตรียมไม้ ฟืน ถ่านหิน และเหล็กจุดไฟเพื่อฆ่าฉลาม

ฯลฯ

เมื่อนักเรียนกำหนดคำทำนายเหตุการณ์ ตอนที่ 3 เรียบร้อยแล้ว ครูแจกเนื้อเรื่อง ตอนที่ 3 ให้นักเรียนอ่านต่อไป

ตอนที่ 3

พุนียตะโกนด้วยเสียงอันดังเพื่อให้ราชาฉลามได้ยิน “ฉันกำลังจะลงไปจับกุ้งก้ามกราม หากราชาฉลามเห็นก็จะต้องทำร้ายฉันอย่างแน่นอน แต่ฉันมีความลับอย่างหนึ่งที่เขาไม่รู้ ถ้าเลือดของฉันไหลออกมาปนกับน้ำ เมื่อแม่ของฉันดื่มน้ำจะบันดาลให้ฉันมีชีวิตเหมือนเดิมได้ ถ้าฉลามกลืนฉันโดยไม่ทำให้เลือดไหลฉันก็จะตายทันที” ราชาฉลามเมื่อได้ยินความลับเช่นนั้นก็ยินดี มันคิดในใจว่า “เมื่อมีโอกาสฉันจะต้องกลืนเด็กคนนี้เป็นอาหารให้ได้”

พุนียดำลงไปใต้น้ำ ราชาฉลามซึ่งคอยสังเกตอยู่แล้วตรงเข้าไปจับร่างของเขาแล้วกลืนเข้าไป พุนียได้โอกาสจึงนำไม้ฟืนที่เตรียมมาค้ำปากเอาไว้จนฉลามไม่สามารถจะหุบปากลงได้ ต่อจากนั้นเขาก็เริ่มก่อไฟทำอาหาร ราชาฉลามรู้สึกร้อนเหมือนอยู่บนกองไฟ มันว่ายวนไปมาเพื่อดับความร้อน พุนียจึงกล่าวด้วยเสียงอันดังว่า “ถ้าราชาฉลามว่ายออกไปจากฝั่งฉันจะปลอดภัยแต่ถ้าว่ายไปเกาะฝั่งที่มีทราย และต้นหญ้าสีเขียวฉันต้องตาย”

อีกครั้งหนึ่งที่ราชาฉลามหลงเชื่อ มันว่ายเข้าฝั่งและพุ่งตัวไปที่กอหญ้าใกล้ชายฝั่งนั้นทำให้ไม่สามารถหุบตัวกลับลงน้ำได้ เพราะความแข็งของหินและทรายอีกทั้งต้นหญ้ารอบๆ บริเวณ พุนียจึงออกมาจากปากของฉลาม เขาเรียกชาวบ้านมาช่วยกันฆ่าและแลเนื้อเอาไปทำอาหาร ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชาวบ้านก็สามารถลงไปจับกุ้งก้ามกรามเป็นอาหารได้อย่างปลอดภัย

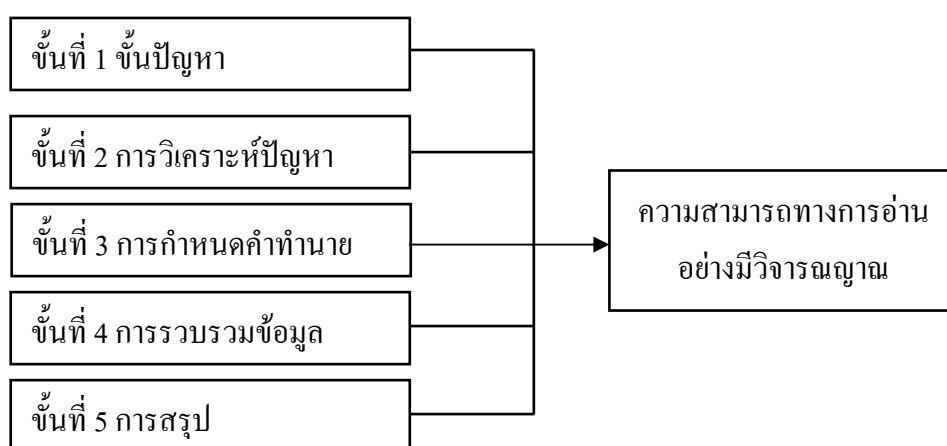
เมื่ออ่านตอนที่ 3 จบแล้วให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายเหตุการณ์ในตอนนี้ นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับคำทำนายที่ตั้งไว้ พร้อมทั้งให้นักเรียนบอกส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง และส่วนที่เป็นข้อคิดเห็นที่พบ สรุปใจความสำคัญในตอนที่ 3 และเขียนเรื่องย่อจากการอ่านเนื้อเรื่องทั้งสามตอน

ขั้นที่ 4 การรวบรวมข้อมูล คือ การนำข้อมูลมาทดสอบสมมติฐานหรือคำทำนายที่ตั้งไว้ เมื่อนักเรียนอ่านตอนที่ 3 จบแล้ว จะพบว่าคำทำนายหลายข้อที่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ในเนื้อเรื่อง ครูให้นักเรียนเปรียบเทียบคำทำนายที่ตั้งไว้กับข้อมูลที่อ่านได้โดยพิจารณาความถูกต้องหรือความใกล้เคียงกับเนื้อเรื่อง ให้นักเรียนนับจำนวนข้อของคำทำนายที่ทายถูกโดยคิดเป็นร้อยละ เช่น ตั้งคำทำนายไว้ทั้งหมด 20 ข้อ ทายถูกหรือถูก 12 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 60 นักเรียนที่ทายถูกร้อยละ 60 ขึ้นไปแสดงว่าเป็นผู้มีประสิทธิภาพทางภาษา มีความคิดวิจารณ์ญาณ และรู้จักแก้ปัญหา ครูควรให้

ขั้นที่ 5 การสรุป เป็นขั้นที่ให้นักเรียนประเมินผลการอ่าน ทั้งนี้ก่อนการประเมินผลการอ่านควรให้นักเรียนอ่านทบทวนเนื้อเรื่องทั้งสามตอนอีกครั้ง แล้วจึงร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อตอบคำถามตามประเด็นที่กำหนด ซึ่งลักษณะคำถามเป็นคำถามที่วัดความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของบลูม 3 ด้าน ประกอบไปด้วยความสามารถด้านการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เรื่องที่อ่าน เช่น เหตุการณ์ในเรื่องนี้น่าจะเกิดขึ้นกับกลุ่มชนใด (วัดการวิเคราะห์) การกระทำของพู่เนียตรงกับสำนวนใด (วัดการสังเคราะห์) และถ้าไม่มีผู้ใดสามารถแก้ปัญหาได้ ในอนาคตชาวบ้านน่าจะเป็นอย่างไร (วัดการประเมินค่า)นอกจากนั้นยังมีการระดมสมองของนักเรียนในการทำแผนผังความคิดเพื่อเป็นการสรุปเรื่องราวที่ได้จากการอ่าน

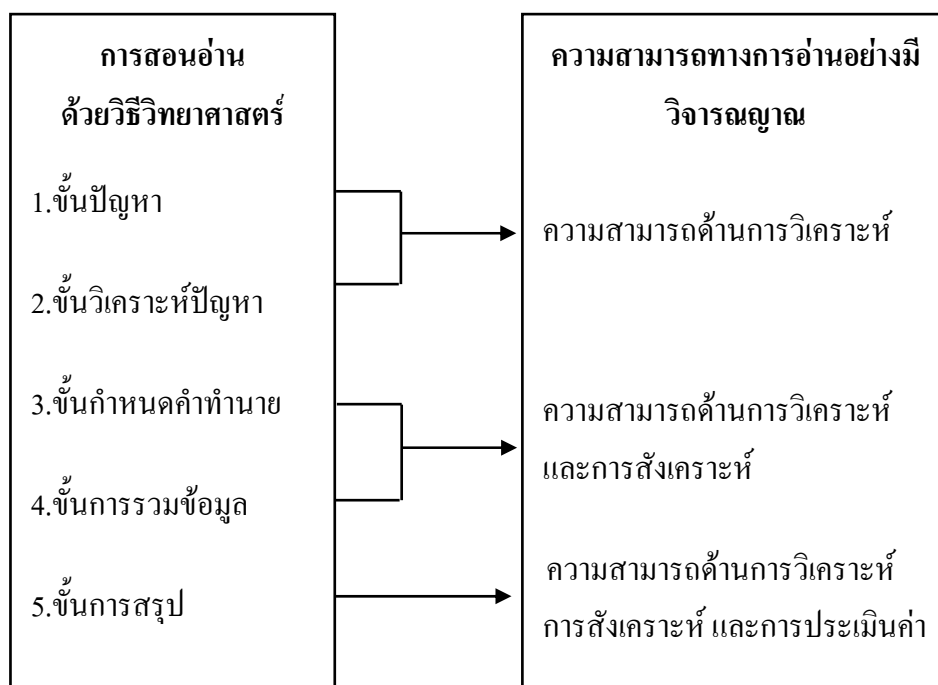
จากการศึกษาขั้นตอนการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์

จากการศึกษาขั้นตอนการสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน และใช้เกณฑ์ในการวัดความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลักการของบลูม ประกอบด้วย ความสามารถด้านการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ดังนี้

ภาพที่ 7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์กับความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของบลูม

จากภาพที่ 7 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์กับความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณดังนี้

1. ชั้นปัญหา และชั้นวิเคราะห์ปัญหา เป็นขั้นที่ฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการค้นหาคำถามหรือกำหนดประเด็นปัญหาโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการอ่าน แล้วนำปัญหานั้นมาแยกแยะเป็นหัวข้อย่อย ๆ ซึ่งเป็นการฝึกการวิเคราะห์ปัญหา จากขั้นตอนการสอนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้านการวิเคราะห์ของนักเรียน

2. ชั้นการกำหนดคำทำนาย และชั้นการรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นที่ฝึกให้นักเรียนคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในเรื่อง จะเห็นได้ว่าเป็นการฝึกให้นักเรียนวิเคราะห์เรื่องราวจากข้อมูลที่ได้จากการอ่านเนื้อเรื่องบางส่วน เป็นการตั้งข้อสงสัยว่าน่าจะเกิดขึ้น นอกจากนั้นยังฝึกให้นักเรียนแยกแยะข้อมูลที่ได้จากการอ่านว่าส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง และส่วนใดเป็นข้อคิดเห็น แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางการอ่านด้านการวิเคราะห์ และการสังเคราะห์

3. ชั้นการสรุป เป็นขั้นประเมินผลการอ่านของนักเรียนเป็นการสรุปผลที่ได้จากการอ่านของนักเรียน นักเรียนได้ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อตอบคำถามตามประเด็นที่กำหนด โดยครูเป็นผู้ถามนำ ซึ่งลักษณะคำถามเป็นคำถามที่วัดความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณตาม

ประโยชน์ของการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์

การสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์เป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักการคิดแก้ปัญหาด้วยเหตุผล เนื่องจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีนักวิชาการทางการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ไว้ดังนี้

นฤมล สวนพันธ์ (2548 : 31) กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ไว้ว่า การสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ทำให้นักเรียนรู้จักวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน โดยอาศัยเหตุผล รู้จักใช้สติปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบ และไตร่ตรองทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียน และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ลัดดา ไชว์พันธ์ (2542 : 29) กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ไว้ว่า การสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์เป็นวิถีแห่งการใช้สติปัญญาอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการคิดแก้ปัญหาอย่างมีระเบียบแบบแผน หากเด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ตามวิธีการทางกระบวนการวิทยาศาสตร์อย่างสม่ำเสมอก็จะเป็นการปลูกฝังให้เป็นนักวิทยาศาสตร์ไม่หลงเชื่อสิ่งใดง่าย ๆ รู้จักใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลและรู้จักแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2534 : 62) กล่าวว่า การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์เป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาโดยอาศัยเหตุผล รู้จักวิธีตั้งคำถามและสามารถค้นหาคำตอบโดยอาศัยการอ่าน

จากการศึกษาประโยชน์ของการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ดังกล่าวสรุปได้ว่า การสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์จะทำให้นักเรียนรู้จักวิธีการคิดแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลอย่างเป็นระบบ รู้จักใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบ และรู้จักแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

วิธีสอนอ่านแบบปกติ

วิธีการสอนแบบปกติคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือครู ซึ่งกรมวิชาการ (2544 : 21 - 27) กำหนดว่าวิธีสอนแบบปกติ มีขั้นตอนการสอนดังนี้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ระยะเริ่มต้นนี้ครูมีหน้าที่เตรียมตัวนักเรียนให้พร้อมที่จะเรียน ปลูกเร้าความสนใจ กระตุ้นให้อยากรู้ อยากเรียนด้วยกลวิธีต่างๆ ซึ่งครูจำเป็นต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานต่อไปนี้

1. มีสมรรถภาพในการพูด เสียงของครูที่พูดกับนักเรียนทั้งชั้นต้องแจ่มใส ชัดเจน หนักแน่น มีความเด็ดขาดแต่นุ่มนวลน่าฟัง
2. รู้จักสังเกตจดจำเรื่องราว และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวนักเรียน ติดตามข่าวสาร การบ้านการเมือง ความก้าวหน้าทางวิชาการ
3. ช่างซักช่างถาม สนทนากับนักเรียนอย่างเป็นกันเองอยู่เสมอ ฝึกตนเองให้มีอารมณ์ขัน หากจุดสนใจร่วมกับนักเรียนของตนแม้จะต่างวัยกัน
4. รู้จักสะสมสิ่งที่อาจนำมาใช้ประโยชน์ในการสอนได้ เช่น ภาพจากปฏิทิน แผ่นพับ ใบปลิว
5. รู้จักเลือกใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น ภาพนิ่ง วิดิทัศน์ แถบบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ ช่วยสอน

ขั้นสอน

ระยะดำเนินการสอนเป็นระยะสำคัญที่ทำให้นักเรียนรู้สิ่งใหม่มีข้อเสนอแนะที่ครูผู้สอน วิชาภาษาไทย น่าจะได้พิจารณาในระยะดำเนินการสอน ดังต่อไปนี้

1. ครูต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีอุปนิสัยรักการอ่าน ครูอาจใช้กลยุทธ์หลายทาง เช่น
 - 1.1 สั่งให้นักเรียนอ่านล่วงหน้า
 - 1.2 ซักถามเรื่องราว หรือ เนื้อหาตามที่กำหนดให้อ่าน
 - 1.3 ให้นักเรียนสรุปหัวข้อสำคัญส่งครูเป็นข้อเขียน
 - 1.4 แยกนักเรียนที่อ่านหนังสือมา กับนักเรียนที่ไม่ได้อ่าน แล้วมอบหมายงานให้ทำแตกต่างกัน
 - 1.5 ให้นักเรียนทำบันทึกผลการอ่านของตน
 - 1.6 จัดกิจกรรมกลุ่มอภิปรายถึงเนื้อความที่กำหนดให้อ่าน ซึ่งให้เห็นว่าผู้ที่ไม่อ่านมาก่อนย่อมไม่สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นได้
 - 1.7 ให้นักเรียนทุกคนเขียนคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่กำหนดให้อ่าน
 - 1.8 ให้เขียนทั้งคำถามและคำตอบเกี่ยวกับเรื่องที่กำหนดให้อ่าน
2. หากนักเรียนได้อ่านหนังสือเรียนมาแล้ว ให้ทำกิจกรรมในหนังสือเรียน ซึ่งต้องซักซ้อมความเข้าใจให้ตรงกัน ดังนี้
 - 2.1 ให้นักเรียนอ่านคำสั่ง หรือคำถามในกิจกรรมนั้นๆ ให้เข้าใจ อาจให้นักเรียนสรุปอีกครั้งหนึ่งว่า กิจกรรมนั้นสั่งให้ทำอะไร

2.2 กิจกรรมทุกข้อต้องใช้ใช้ความคิด และทักษะทางภาษาทั้งสิ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ

2.3 ให้นักเรียนเข้าใจว่ากิจกรรมไม่ใช่ข้อสอบแต่กิจกรรมมีไว้ให้นักเรียนได้เรียนรู้เป็นขั้นตอน

3. การส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมในหนังสือเรียน มีข้อที่ครูผู้สอนควรคำนึงถึงดังนี้

3.1 ไม่ควรข้ามกิจกรรมใดโดยคิดว่าไม่สำคัญ หรือไม่จำเป็น

3.2 การตอบคำถามในกิจกรรม ควรย้าให้นักเรียนทราบคำตอบบางข้อ อาจมีได้หลากหลาย บางข้อต้องสังเกต เงื่อนไขที่กำหนดไว้ และบางข้อก็มุ่งให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

3.3 ครูควรอ่านกิจกรรมแต่ละตอนให้เข้าใจ และอธิบายให้ชัดเจนก่อนให้นักเรียนลงมือทำ

3.4 กิจกรรมหลายข้ออาจค่อนข้างยาก ครูไม่จำเป็นต้องรีบเร่งเฉลยคำตอบ ควรให้โอกาสนักเรียนหาคำตอบด้วยตนเองหรือช่วยกันหาเป็นกลุ่ม

4. การฝึกให้นักเรียนรู้จักแสดงออก ต้องคำนึงถึงการสื่อสารสองทางคือ ฟังแล้วต้องแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่

ขั้นสรุป

ระยะสรุปในการเรียนการสอนแต่ละคาบ ครูผู้สอนมีความสำคัญมาก ครูผู้สอนจะมองข้ามไม่ได้สิ่งที่ครูควรกำหนดเสมอ ๆ ก่อนยุติการเรียนการสอน คือ

1. สรุปให้นักเรียนฟังว่าสาระสำคัญที่ได้เรียนมาหรือได้ทำกิจกรรมร่วมกันมาในคาบนั้น ๆ มีอะไรบ้าง ให้นักเรียนจดไว้อย่างสั้นๆ นักเรียนอาจมาซักถามเพิ่มเติมนอกเวลาหรือในคาบเรียนหน้าได้

2. ให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้สรุปหรือให้หลายๆ คน ช่วยกันสรุปก็ได้ว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไรมาบ้างใน 1 หรือ 2 คาบ ที่อ่านมา ครูควรขีดเคลาให้ตามสมควรและให้นักเรียนจดลงสมุดไว้

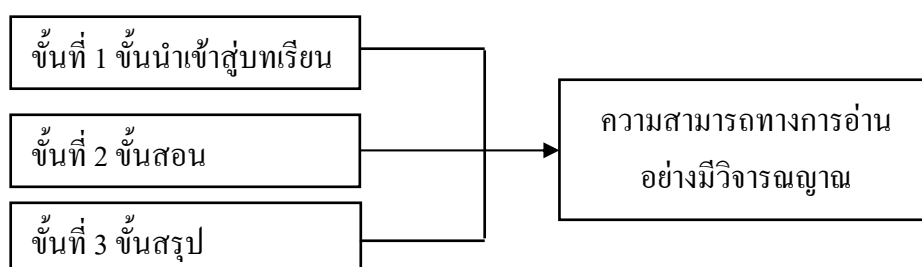
3. ครูแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าว่าความรู้ และทักษะที่นักเรียนได้เรียนรู้มาแล้วนั้นจะนำไปใช้ประโยชน์ต่อเนื่องกับบทเรียนต่อไปอย่างไร

4. ครูควรฝากข้อคิด สุภาษิต คำคมหรือบทกวีสั้นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนมาและจำง่ายให้แก่นักเรียน

5. ในระยะสรุปนี้ครูอาจสั่งให้นักเรียนเตรียมตัวล่วงหน้าบทเรียนครั้งต่อไป

จากการศึกษาขั้นตอนของการสอนอ่านแบบปกติสรุปได้ว่า วิธีการสอนอ่านแบบปกติหรือวิธีสอนตามคู่มือครูนั้น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้วิธีบรรยาย อธิบาย ซักถาม และให้

ภาพที่ 8 แสดงขั้นตอนการสอนด้วยวิธีสอนอ่านแบบปกติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

กาญจนาพร แซงดี (2549 : 79 - 81) ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้วิธีวิทยาศาสตร์พัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดโลกกว้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ปฏิบัติจริงประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีวิทยาศาสตร์ในการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการปฏิบัติ ประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน และแบบทดสอบท้ายวงจรปฏิบัติการ และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยวิธีวิทยาศาสตร์ มีพัฒนาการในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น สังเกตจากการประเมินผลท้ายวงจรในแต่ละวงจร ได้แก่วงจรที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 51.05 วงจรที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 62.50 และวงจรที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 68.35 จากทั้ง 3 วงจรจะพบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเป็นลำดับ นั่นแสดงว่านักเรียนมีการพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อประเมินสรุป นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทั้งชั้นร้อยละ 66.84 ผ่านเกณฑ์รอบรู้ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 60 และมีจำนวนนักเรียนร้อยละ 75 ที่ผ่านเกณฑ์รอบรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 70

ดวงรัตน์ สบายยิ่ง (2549 : 108 - 109) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่

นฤมล สสวนพันธ์ (2548 : 47 - 48) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์กับการสอนอ่านด้วยวิธี SQ3R กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบรรจรงรัตน์ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี จำนวน 90 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 45 คน และกลุ่มควบคุม 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ แผนการจัดการเรียนที่สอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนอ่านด้วยวิธี SQ3R ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ กับนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านด้วยวิธี SQ3R มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ กับนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านด้วยวิธี SQ3R มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัตนภรณ์ คำมูล (2546 : 116 -118) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขอนขุย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการสอนจำนวน 9 แผน เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการทดลอง ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของผู้วิจัย แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบทดสอบท้ายแผนการสอน และแบบทดสอบท้ายวงจร เครื่องมือ ที่ใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มี

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2534 อ้างถึงใน ภาณุพงศ์ แสงดี, 2549 : 35) ทำการวิจัยเรื่อง การใช้วิธีวิทยาศาสตร์พัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2533 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นนักเรียนชาย 30 คน และนักเรียนหญิง 30 คน ที่มีระดับความสามารถทางภาษาใกล้เคียงกัน โดยใช้แบบทดสอบบุคลิกปัญญาเป็นเครื่องมือในการวัดความสามารถทางภาษา ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่หาประสิทธิภาพมาแล้วมีค่าความเที่ยงสูง ในการศึกษาได้มีการทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 100 ข้อ แล้วจึงดำเนินการฝึกอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์ด้วยการใช้แบบฝึกอ่านประกอบด้วยคู่มือนิทานพื้นเมืองอเมริกาใต้ 10 เรื่อง ทำการฝึกครั้งละ 1 เรื่อง และมีแบบฝึกหัดประกอบแบบฝึกละ 10 ข้อ เมื่อทำการฝึกอ่านอย่างมีวิจารณญาณครบทั้ง 10 ครั้ง แล้วจึงได้ทำการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกันกับการสอบก่อนเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียน และหลังเรียนของนักเรียนแต่ละกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชายกับหญิงไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

กริฟฟิน (Griffin, 2002 : 46) ทำการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์โครงสร้างทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังจากได้รับกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวเป็นมืออาชีพด้านศิลปะการครัว ซึ่งในเนื้อหาวิชาจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับบทเรียนที่มีการสรุป การตัดสินใจภายใต้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มตัวอย่างอยู่ในเขตมหาวิทยาลัยบอสตัน ได้มาจากการสุ่มแบบคัดเลือกคือ เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 14 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 13 คน ซึ่งจากการทดลองจะมีการปฏิบัติต่อเนื่อง 9 วัน วันละ 9 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งหมด 54 ชั่วโมง หลังการทดสอบก่อนเรียน กลุ่มทดลองจะได้รับบทเรียนเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายในสองชั่วโมงแรกของแต่ละวันนาน 45 นาที

บอสมา (Bosma, 1981 : 42) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงทดลองเพื่อกำหนดความเป็นไปได้ของการใช้นิทานพื้นบ้าน เพื่อสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในรัฐแมซซาชูเซต ประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 99 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลอง 50 คน กลุ่มควบคุม 49 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีความก้าวหน้าในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ความก้าวหน้าในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า นิทานพื้นเมืองทำให้มีความสนใจระหว่างการอ่านอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียน

โนแลนด (Noland, 2002 อ้างถึงใน สตรีรัตน์ เชียงกา, 2548 : 45 - 46) ทำการวิจัยเรื่องผลการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มรายวิชา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนขนาดกลางของ South Park และ Baker Middle School ที่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 รวมเป็นจำนวน 650 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมที่ได้มาจากการศึกษาแบบปกติ และกลุ่มทดลองที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในกลุ่มรายวิชา โดยมีการทดสอบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนแบบทดสอบจำนวน 71 ข้อ เกี่ยวกับการสังเกตข้อเท็จจริง การสรุปผล การประเมินการตัดสินใจ ความน่าเชื่อถือ และการตั้งสมมติฐาน คิดคาดการณ์ที่เกิดขึ้นล่วงหน้า ผลการวิจัยพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมรายวิชาสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้

คัสสัน (Cassan, 2002 อ้างถึงใน สตรีรัตน์ เชียงกา, 2548 : 41) ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิรูปการเรียนรู้ด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณอิทธิพลเกี่ยวกับครอบครัวที่มีผลต่อการเข้าใจของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าใจในสารข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งพื้นฐานครอบครัว ซึ่งเป็นสารที่น่าเชื่อถือ และสารที่มีการปฏิเสธคัดค้าน และได้นำกลวิธีมาช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นผู้ใหญ่ให้เกิดการพัฒนาที่สมบูรณ์อันทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพภาวะสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยการศึกษา แสดงให้เห็นว่า กลวิธีในการพัฒนาสามารถทำให้นักเรียนเกิดการปฏิบัติสามารถเพิ่มพูนอัตราความรู้ที่ได้รับจากสารสูงขึ้น และ

ฮาเกสแคมป์ (Hagleskamp, 2000 อ้างถึงใน มยุรี ทรัพย์, 2544 : 49) ทำการวิจัยเรื่องผลการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยการถ่ายโอนทักษะการตัดสินใจทางจริยธรรมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาและพัฒนาการทางจริยธรรม วิธีการวิจัยคือพิจารณาผลของการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อการตัดสินใจทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยกึ่งทดลองมีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายมัธยมศึกษาและเตรียมอุดมที่เรียนทางด้านประวัติศาสตร์ในโรงเรียนทางตอนเหนือของแคลิฟอร์เนียจำนวน 92 คน ใช้แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณของวัตสัน และเกลเซอร์ (The Watson-Glaser Critical Thinking) และแบบประเมินตนเอง ใช้เวลาในการสอน 12 สัปดาห์โดยกลุ่มทดลองได้รับการสอนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4 ทักษะ คือ การควบคุมตนเอง(Self-regulation) การวิเคราะห์(Analysis) การอ้างอิง (Inference) และการประเมินผล (Evaluation) และคู่มือถ่ายโยงทั้ง 4 ทักษะต่อเจตพิสัยและทักษะพิสัย กลุ่มควบคุมได้รับการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบดั้งเดิม วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจทางจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการตัดสินใจทางจริยธรรม ไม่มีความแตกต่าง แต่หลังการทดลองพบว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ 2) กลุ่มควบคุมหลังการทดลองการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจทางจริยธรรม ไม่ต่างกับก่อนการทดลอง และ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการตัดสินใจทางจริยธรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

ฮัดจินส์ และอีเดลแมน (Hudgin and Edelman, 1986 อ้างถึงใน มยุรี ทรัพย์, 2544 : 47) ทำการวิจัยเรื่อง การสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับ 4 และ 5 โดยใช้รูปแบบการอภิปรายกลุ่มเล็ก ซึ่งมีครูเป็นผู้นำการอภิปราย กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการของนักเรียนระดับ 4 และ 5 จำนวนชั้นละ 5 คน และนักเรียนในชั้นที่ครูเข้าร่วมโครงการจำนวน 10 ห้อง นักเรียนเหล่านี้ต้องทำแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนที่จะเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย แบบทดสอบประกอบด้วย 4 ส่วน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การอ้างอิง ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงอุปนัย และการสรุปข้อมูล จำนวน 54 ข้อ ในการดำเนินการทดลอง กลุ่มทดลองจะได้ฝึกการอภิปรายกลุ่มเล็กกับครูของตน ผลการวิจัยพบว่า ครูพูดน้อยลง จำนวนการพูดในการอภิปรายกลุ่มเล็กของนักเรียนเพิ่มขึ้น และพฤติกรรมทางวาจาของนักเรียนจะเปลี่ยนไป โดยการหาหลักฐานจากผู้อื่นเพิ่มขึ้น และแสดงความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

